

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ	Էջ
Հ. Մ. ձանաշեան. — Խաղաղութեան տարին	1
ՊԱՏՄԱԿԱՆ	
Հ. Յովհաննէս Թորոսեան. — Վեներտիկ . . .	5
ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ	
Հ. Խ. ձ. — Յակոբ Խրիմեցի եւ իր «Յաղաղապաշտանութեանց բաժանման» գրչագիրը . . .	12
Հ. Մ. ձ. — Արժաւիր քաղաքին ծաղումը . . .	37
ԳՐԱԿԱՆ	
Արամայիս Սրապեան. — Ի տեւ Վենետիկ ծովուն	11
— Երազ եւ իրականութիւն	11
Արմաւիրեան. — Հայ տղուն	19
Հ. Մեքրոպ ձանաշեան. — Ճաշակ «Բուրաստան»-ին (վարդապետական քերթումած Գերայ. Հիւրմիւզի. Թրգմ. աշխարհարար)	20
Հ. Մ. ձ. — Յիշատակիդ	26
Կ. Պ. Լալէ. — Պրահայի ներու ծորը (Թարգմանութիւն)	27
Հ. Յ. Շ. — Փէթթոյ Մասքանեի	30
Հ. Ն. Փ. — Ի Նորհարար գալուստ Հոգեւոր Տէրոջ Գրիգոր Պետրոս ԺԵ.ի	50
Հ. Մ. ձ. — Ողջերթ (զաստիարակէն առ իր սանը)	55
ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ	
Խմբ. — Վեներտիկ քաղաքին ազատագրումը	32
— Գերեթմարիկ Գրիգոր Պետրոս ԺԵ. Ս. Ղազարու մէջ	45
— Տարեկան հանդէսներ	51
— Համալսարանական նոր վկայեալ մը Մ. — Բ. Նախկին սաներէն	54
— Քահանայական յիսնամեայ յորելեաններ Արհ. Գերայ. Սարգիս Տէր-Արրահամեանի	56
Վ.Վ. Հարց եղիշէի եւ փրկապոսի	57
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳ	
Խմբ. — Ընտրութիւն Էջմիածնի Կաթողիկոսին	59
— Ընտրութիւն Սոյո Կաթողիկոսին	59
— Ընտրութիւն Երուսաղէմի Պատրիարքին	59
— Հայկական հարցը Ս. Ֆրանչիսքոյի համաժողովին մէջ	59
— Երեւանի գրական թանգարանը	59

SOMMAIRE

1945 Janvier - Décembre N. 1-12

	PAG.
ARTICLE DE FOND	
<i>P. M. Djanachian.</i> — L'année de la paix	
HISTOIRE	
<i>P. J. Thorossian.</i> — Venise	5
PHILOLOGIE	
<i>P. K. Dj.</i> — Jacques de Crimée et son manuscrit «De la division des affinités»	12
<i>P. M. Dj.</i> — L'origine de la ville d'Armavir	37
LITTÉRAIRE	
<i>Aramais Serabian.</i> — A la vue de la mer de Venise	11
— Rêve et réalité	11
<i>Armavirian.</i> — Au jeune arménien .	19
<i>P. M. Djanachian.</i> — Essai du «Pourastank» (trad. en arm. moderne de la poésie didactique de Mgr. E. Hurmuz) .	20
<i>P. M. Dj.</i> — A ton souvenir	26
<i>G. P. Lalet.</i> — La vallée des Brahmanes (trad.)	27
<i>P. J. Ch.</i> — Pietro Mascagni	30
<i>P. E. P.</i> — A la Bienvenue de S. B. Grégoire-Pierre XV	50
<i>P. M. Dj.</i> — Paroles d'Adieu (de l'éducateur à son élève)	55
DIVERS	
<i>Réd.</i> — La libération de Venise	32
— S. B. Grégoire-Pierre XV à St. Lazare	45
— Fêtes annuelles	51
— Un de nos anciens élèves diplômé Universitaire	54
— <i>Jubilés d'or sacerdotaux:</i> de Son E. Mgr. Serge Der-Abrahamian	56
des RR. PP. Elisée Babighian et Philippe Yadighiar	57
ECHOS ARMÉNIENS	
<i>Réd.</i> — Election du Catholicos d'Etchmiazine	59
— Election du Catholicos de Sis	59
— Election du Patriarche Arm. de Jérusalem	59
— La question arménienne dans le Congrès de San Francisco	59
— Le musée littéraire d'Erévan	59

புதுப்புது

ՀԱՆԴԻՍԱՐԱՆ

ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ - ԳՐԱԿԱՆ - ԳԻՏԱԿԱՆ - ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՑՈՒՆՈՒԱՐ - ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ԹԻՒ 1-12

213. Ի՞նչ ռեզուլտատներ

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԻՆ

1945-ը խաղաղութեան տարին եղաւ... : Վեց տարիներ անընդհատ մարդկութիւնը տառապանքի բաժակը ձեռքին մէջ՝ սուգի օրեր ապրելէ եւ քանդումներու ականատես ու զոհ ըլլալէ վերջ, կը կանգնէ այլեւս իր դուռըն ի սէր ազատ օդի :

Ի՞նչ հրճուանքով է ստուգվել՝ որ տիեզերական այս աղետալի թոհբոհէն վերապրողներս՝ կ'ողջունենք խաղաղութեան վերադարձը:

Անկումով ճափոնի, որ դարձած էր ինչպէս Գերմանիան՝ թիրախը անգլ-ամերիկեան հսկայ բանակներուն, եւ Փոցտամի գումարումէն վերջ՝ նաեւ ռուսական զուեղերու, հուսկ կը դադրի աշխարհիս չորս ծագերուն վրայ անցքը հուրին եւ սուրին, հոսումը մարդկային արիւնին: Ու խաղաղութիւնը բարեւար դիցուհիի մը նման՝ կը պարզէ արդ իր թեւերը մարդկութեան վերեւ հանգիստի ու երջանկութեան անսահման բարիք մը ըմբռնել տալու, քարիք՝ որուն կարծես գիտակցութիւնը կորսնցուցած էինք:

Այս խաղաղութիւնը զոր կ'ողջունենք այնքան հրճուանքով՝ լոկ ժխտումը
չէ գէշեբրու շառաչումին, այլ իսկապէս գրականօք բարիք մը՝ վերադարձով ըն-
տանեկան երջանիկ կեանքին, քաղաքացիական ազատ շարժումներուն, կեանքի
ապահովութեան ու հոգեկան ապրումներու անդորր ու ինքնիշխան վայելքին՝
որոնցմով մարդ կը գգայ իր անուակաւութիւնը:

Բայց անատոյժ վախ մը կը տալնապէ՛ այս հասարակաց ցնծութեամբ լեցուած սրտերը. — ո՞րքան արդեօք պիտի տեւէ այս խաղաղութիւնը:

Պատերազմը անխուսափելի իրականություն մըն է անշուշտ, որ իր ծագումը ունի մարդկություն իսանձարուրքին մէջ. սակայն կ'ապրինք միշտ այն յոյսով որ մարդկային քաղաքակրթութիւնը՝ զարգացումով հոգեբանական եւ բնկերային գիտութիւններու՝ պէտք է վերջ դնէ այլեւս այս դաշանաբարոյ կեանքին՝

Թիւնս պիտի կատարեմ՝ արժանի Միւթարեան ճշմարիտ աշակերտի: Ես ուրախ եմ ինձի տըր- ուած պատասխանատու դիրքին համար. կարծես իրաւունքներու պատերազմն է: Հոս անշուշտ Աս- տուծոյ մատը կայ կարծես ինձի հարցում մը- նելու համար՝ թէ արդեօք ճշմարիտ քրիստոն- եայ եմ թէ չեմ... բայց ի՞նչպէս չեմ... ես Միւթարայ ձագուկ եմ... որով... որով վստահ պիտի տեսնուինք երկու տարիէն եւ մէկգմէկ դըր- կենք... ամէն շաբաթ լուրերս պիտի առնէք» (25 Նոյեմբեր 1936):

Ու յետոյ կը գրէ կրակներու մէջէն. «...Հոս եմ պարտքս կատարելու. եւ երջանիկ եմ որ Միւթարեաններէն ստացած կըթուծիւնս ինձի հոգեկան այնպիսի պէտք մը ներշնչած է մինչեւ ի հարկին ամբողջ կեանքս զոհելու» (3 Օգոստոս 1937):

Վերջին յիշատակ մ'ալ Ափրիկեան Ռազմադաշ- տէն՝ Չատիկ նախօրեակին գրուած՝ հաւատացեալ հայու ջերմեանդ հոգով, բանաստեղծօրէն թըր- թուուն (25 Մարտ, 1940, Լիբիա). «Յոյժ սիրելի եւ թանկագին Հայր. Գեղեցիկ եւ ամենացանկալի ու կարօտալից յիշատակը խորհրդաւոր տպաւո- րութիւններով գեղուն՝ Աւագ շաբթու երեկոյեան ձայնաւորին, այն փոքրիկ տաճարին մէջ — ար- քայութեան անկիւն — որ զարդն է օրհնեալ կըղ- դեակին, զիս կը մղէ ձեզի գրելու ամենախոր վիշտս՝ որ կը կորսնցնեմ արարողութիւն մը բա- նաստեղծութեամբ լեցուն եւ յուշերով անմոռա- նալի, որ զիս կը հրապուրէր երկիւղած ու միան- դամայն լիահաւատ մերձենալու Ս. Հաղորդու- թեան, ինչպէս սովոր էի մանկութենէս ի վեր: Աստուած կը տեսնէ, կը ներէ եւ վստահ եմ թէ նաեւ կը հոգայ: Հոս եմ անխռով իմ հոգևովս, զարբնուած այն օրինակներով՝ որոնք մինչեւ մար- տիրոսութեան հասած են իմ սիրելի եւ անմոռա- նալի դաստիարակներուս եւ մեծաւորներուս մէջ՝ կատարելու համար իմ պարտքս, եթէ հարկաւոր է մինչեւ արիւնիս վերջին կաթիլն ալ թափելու, որպէս զի կարենամ թողուլ յիշատակ մը օրի- նակելի հնազանդութեան: Կը յիշեմ ամէնքդ հրա- վառ սիրով... դուք ալ զիս յիշեցէք ձեր սուրբ աղօթքներուն մէջ եւ վստահ եղէք իմ յաւերժա- կան երախտագիտութեանս»:

Քիչ ատենէն կրկին բռնեց զինքը չարաղէտ ժանտատենդը, որուն ապա միացաւ ժանտ անա- րիւնութիւնը (anemia perniciosa) որ հետզհետէ տանջեց ու սպառեց այն դեռ կայտառ ու գեղեցիկ կազմը հազիւ 60ամեայ, երբ դեռ կարծես երի- տասարդ՝ այնքան կենսունակ էր եւ խանդոտ գոր- ծելու:

Վերջին շրջանին քաղաքիս մէջ բարձր եւ փա- փուկ պաշտօնի կոչուած էր որպէս գլուխ պետա- կան պաշտօնեաներու կանխահոգ Հաստատութեան

եւ ըստի աշխատանքներու կազմակերպութեան:

1945ի Հոկտեմբերի սկիզբները այլեւս հիւծած ու ցաւալից՝ մտաւ հիւանդանոց յուսակուր այս կեանքէն: Տխուր լուրին վրայ փութացին իրեն մօտ Ուխտիս Ընդհ. Արքահայրն ու բազմաթիւ միաբաններ. եւ այնուհետեւ շուրջ քառասորեայ հիւանդութեան շրջանին օր մը չպակեցաւ մեզմէ մէկը զինքն սփոփելու հոգեպէս եւ նիւթապէս: Ու նա իր ցաւերուն մէջ անգամ սաղպ կը կրկնէր ու կը կրկնէր իր երախտագիտութեան անվերջ զոհանքները, թէ Միաբանութեանս Հայրերուն կը պարտէր ինչպէս իր կըթուծիւնը, նոյնպէս իր հաւատքը, իր գիրքն ու յաջողութիւնը, եւ դեռ շատ բան զոր մահը պիտի խափանէր կատարելու հակառակ անոր անկեղծ խոստումին:

Իր ցաւի եւ տառապանքներուն մէջ անգամ եր- բեք շփոթանցուց իր մտքին պայծառութիւնն եւ հոգւոյն արիւնութիւնը. ու ինչպէս ապրեք էր՝ այնպէս ալ ուղեց մեռնիլ ջերմ հաւատացեալ, ինքն իսկ թախանձելով եւ հրամայելով իրեն բերել Ս. Սորհուրդները, որոնցմով սփոփուած մեռաւ մահով մը որ սուրբերուն յատուկ է, Նոյ. 14ին երեկոյեան:

Համեստ ու փառքէ փախչող միշտ, կտակած էր որ կատարուի պարզ թաղում մը եւ անկէ յետոյ միայն ծանուցում տրուի իր մահուան. եւ սա- կայն իր դադողին շուրջը բոլորուած էին բազ- մաթիւ խաղացիներ եւ տեղական ամբողջ հայ զաւրութը Լիտուի Ս. Եղիսարեթ եկեղեցւոյն մէջ՝ ուր փոխադրած էինք մարմինը հիւանդանոցէն: Հոն կատարեցինք հանգստեան պատարագ ու թաղ- ման կարգ իր սիրած ու պաշտած հայ ծէսով: Պսակներուն մէջ կը տեսնուէր Միաբանութեանս փունջն ալ, որ ողբական չարականներու եւ խոն- կի բուրումներուն հետ զինքը իր վերջին հան- զիստը կ'առաջնորդէր Լիտուի գերեզմանատունը: Ողբացեալը պանդուխտ էր, հեռու իր ազգա- կաններէն. մեզի ծանօթ են իր քոյրերը Փարիզի մէջ՝ Տիկին Սաթենիկ Տէր Դաւիթեան, եւ ծանօթ զրազէտ Պերճուհի (Բարսեղեան) որ քանի մը տարի առաջ մեռաւ Փարիզ:

Հոս կը թողու սղաւոր իր կինը եւ միակ զա- ւակը Տիբան՝ (Մ. - Ռ. Վարժարանի նախկին ա- շակերտ), որ մօտ է ըստիւթեան ընթացքն ա- ւարտելու եւ իր հօր անուան եւ գործին արժա- նաւոր ժառանգն ըլլալու: Երկուքին ալ մեր խո- բին ցաւակցութիւնը:

Փրոֆ. Յ. Պարտիզեան շատերուն բարիք ըրաւ, նաեւ մեր շատ մը միաբաններուն, մինչեւ իսկ ոմանք ստոյգ մահէ փրկելով. այդ շատերէն մէկն ալ է յաւէտ երախտագիտ ստորագրողը այս տողերուն, զոր կը սփռէ հանգուցեալ յոյժ սիրելի բարեկամին չիրմին վրայ իրեւ փունջ մը ան- թառայ ծաղիկ անոր անմոռաց յիշատակին:

Հ. Եղիս. Փ.

- Վերջին հրատարակութիւններէն 61
- Հայկ. հին ձեռագիրներու մատենադա-
րանը Երեւանի մէջ 61
- Սովիթական Հայաստանի բարեկարգա-
կան վիճակը 62
- Աւ. Ահարոնեանի առողջական վիճակը 65

- Վահան Թէքէեանի մահը 65
- Հայ բանաստեղծութեան եւ արուեստի
տունը Սորպոնի մէջ 65

- Նկարիչ Զ. Մուրաֆեանի ցուցահանդէսը 65
- Հայ նշանաւոր երգչուհի Օր. Մարի Պո-
տուրեան 66
- Մարգիկ Ստեփան Սրապեան 67

ԱՆՊԱՐԱԶ ՄԵԿՆՈՂՆԵՐ

- Խմբ. — † Հ. Վրթանէս Խանայէկեան 68
- Հ. Ե. Փ. — † Փրոֆ. Յ. Պարտիզեան 69

- Des nouvelles publications 61
- La bibliothèque des manuscrits
anciens arméniens 61

- Nouvelles de l'Arménie Soviétique 62
- L'état de santé de l'écrivain A.
Aharonian 65
- La mort du poète V. Tékéian 65
- La fête de la poésie et de l'art
arm. à la Sorbonne 65
- Exposition des tableaux du pein-
tre arm. Z. Moutafian 65
- La fameuse chanteuse arménienne
M.elle Marie Bodourian 66
- Mr. Stephan Serabian 67

NECROLOGIE

- Réd. — † R. P. Verthanès Khanbe-
ghian 68
- P. E. P. — † Prof. Haroutioun Bar-
disian 69

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

Հ. Թ. ԹՈՄԱՋԱՆ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ
ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ
ՏԱՐԲԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԳ

Յ. ՓԱՓԻՆԻ

ԶԱՐԶԱՐԱՆՔԻ
ՎԿԱՆԵՐԸ